

J. Bb.

"Pamiętniki", Wincenty Pol, Kraków 1960 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 498-499

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i kształtowanie się wiedzy o nich. Stąd obejmują one okres od wyobrażeń greckich i rzymskich o tych terenach, aż do współczesnych badań¹.

Obie książki obliczone są na szeroki krąg czytelników, stąd rozległy materiał naukowy z historii, geografii, geologii, biologii, geofizyki, klimatologii został podany w formie beletrystycznej. Są one zaopatrzone w liczne ilustracje, mapki, spis literatury i wykazy najważniejszych wydarzeń w dziejach obu obszarów polarnych.

Książka Centkiewiczów zawiera ponadto objaśnienia i indeks nazwisk, Machowskiego zaś — chronologiczny wykaz penetracji w głąb kontynentu Antarktydy oraz wykaz stacji antarktycznych działających w ramach Międzynarodowego Roku Geofizycznego 1957—1958. Zaslugą tego autora jest również to, że dzieje badań Białego Łądu i wiedzy o nim zawarł w niewielu, bo siedmiu rozdziałach, charakteryzujących poszczególne, różniące się wzajemnie etapy jego poznania. Potrafił on również wskazać siły napędowe wypraw i ich warunki techniczne i naukowe. Stąd książka jego jest czymś więcej niż opisem wyczynów pojedynczych śmiałków lub nawet całych wypraw.

J.Bb.

Wincenty Pol, *Pamiętniki*. Opracował Karol Lewicki. Wydawnictwo Literackie, Kraków 1960, s. 452.

Pomimo, że Pol pisał *Dzienniczki* i *Wspomnienia*, które często ukazywały się drukiem z podtytułem „fragmentów“ — sugerując, iż pochodzą z zamierzonej, a być może istniejącej, choć bliżej nie znanej całości — nie doprowadził on do ukończenia i opublikowania swych pamiętników. Nie doszło też do publikacji będącego w posiadaniu córki poety Zofii Podoskiej quasi-pamiętnika, który powstał z zebranych przez nią, a drukowanych niedys fragmentów pamiętnikarskich ojca. Wydane przez K. Lewickiego *Pamiętniki* Pola są właśnie tego typu montażem wypowiedzi autobiograficznych i pokrywają się w wielu przypadkach z wcześniejszą, lecz nie zrealizowaną koncepcją Podoskiej, podjętą z okazji setnej rocznicy poety w 1907 r. Zawierają one jednak oprócz obfitego materiału drukowanego w zapomnianych już czasopismach (ujętego w ramy chronologiczne lat 1827—1871) również niepublikowane materiały odnoszące się do życia poety i geografa.

Do ważniejszych materiałów autobiograficznych Pola zawartych w czterech nierównych objętościowo częściach należą: w części I — autobiografie poety, wspomnienia z lat szkolnych i młodzieńczych oraz stylizowany dzienniczek; w części II — wspomnienia z Wilna i kampanii litewskiej w 1831 r., a następnie z Niemiec (Saksonii, Lipska, Drezna) w tym szczególnie interesujące o Mickiewiczu i Klaudynie Potockiej; w części III — wspomnienia z okresu pobytu w Galicji po powrocie do kraju w 1832 r., listy pisane do

¹ Jednocześnie z tymi pracami ukazały się dwie dalsze publikacje z zakresu wypraw polarnych: Vivian Fuchs, i Edmund Hillary, *Na przelaj przez Antarktydę*, Książka i Wiedza, Warszawa 1959, s. 448; Salomon August Andree, *Tragedia wśród lodów*, Książka i Wiedza, Warszawa 1959, s. 370.

żony z wędrowek karpackich w 1840 r. i z wycieczki po Śląsku w 1847 r. oraz rzucające światło na polityczno-światopoglądową postawę poety zeznania z czasów pobytu w więzieniu po wypadkach lutowych 1846 r.; wreszcie w części IV — listy i wspomnienia z lat profesury na Uniwersytecie Jagiellońskim i schyłkowego okresu życia Pola.

Wydawnictwo jest więc jak gdyby nową (tym razem zrealizowaną) koncepcją quasi-pamiętnika skonstruowanego z bogatego i ciekawego materiału zaopatrzonego w komentarze, przypisy, noty biograficzne i indeks nazwisk. Zawarte tu fragmenty nie wyczerpują całości życia poety-geografa, ale ten bogaty treściowo i różnorodny gatunkowo materiał wspomnień ukazuje wiele ciekawych i nowych szczegółów z jego życia i mówi o jego poglądach i zamiłowaniach. Zostanie też niewątpliwie przychylnie przyjęty nie tylko jako źródło naukowe, lecz także jako lektura dla szerszego grona osób, zainteresowanych życiem popularnego niegdyś poety.

J.Bb.

Eugenia Triller, *Stanisław Pietruski w świetle korespondencji zachowanej w zbiorach Ossolińskich*. Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, T. V, 1957, s. 577—621.

Praca obejmuje życiorys S. Pietruskiego z wykazem towarzystw naukowych, których był członkiem, oraz towarzystw, które wysuwały jego kandydaturę członkowską; następnie omawia prace naukowe z uwzględnieniem wykazu jego dzieł i rozpraw (ogółem 53 pozycji z zakresu zoologii, rolnictwa i przyrodznawstwa ogólnego). Bibliografia ta podaje szereg zupełnie nowych, dotąd nieznanych pozycji, chociaż według autorki nie jest ona jeszcze zupełnie kompletna. Dalej następuje dokładny opis materiałów archiwum S. Pietruskiego znajdujących się w zbiorach Ossolińskich oraz alfabetyczne zestawienie korespondencji. Na końcu zamieszczono przedruk listu do Feliksa Pawła Jarockiego z dn. 18. I.1848 r., w którym Pietruski opisuje pożar i zniszczenie swojej menażerii w Podhorodcach (pow. stryjski). Był to pierwszy i jedyny wówczas w kraju zwierzyńiec, w którym prowadzono badania nad sposobem życia szeregu zwierząt ssących, ptaków i gadów. Zgromadził w nim Pietruski ponad 500 zwierząt m. in. czarne niedźwiedzie, borsuki, kuny, dzikie gołębie, 200 odmian ptaków śpiewających, papugi, jadowite żmije, duży zbiór węzów-zaskrońców. Zwierzyńiec ten zyskał duży rozgłos w kraju i za granicą. Interesowali się nim m. in.: Wiegmann i Brehm, Zejsner, Kner, Columbus. Cała menażeria. owoc długoletniej pracy i dużych kosztów, padła pastwą pożaru w r. 1848. Ocalał jedynie zbiór entomologiczny, zawierający ok. 9000 okazów ze wszystkich części świata, a także rzadkie okazy krajowe, który nabyło Ossolineum we Lwowie. Po tej katastrofie Pietruski przystąpił do opracowywania ocalałych notatek i w latach następnych wydał szereg monografii o dzikich zwierzętach galicyjskich, o ptakach śpiewających, drapieżnych, gadających i ubarwionych, o gołębiach itd. Pietruski utrzymywał szerokie stosunki z uczonymi europejskimi i prowadził wymianę zbiorów. Korespondował z Humboldtem, Agassizem, Brehmem, Apetzem, Waltlem i in. Ko-